

ljane mu je izročila „Narodna tiskarna“ vodstvo lista, ki mu je vtisnil pečat lastne izrazite osebnosti. Skušal je ustvariti iz našega mesečnika moderno revijo; trudil se je, da so bili znanstveni članki pisani v poljudnem, lahko umljivem, leposlovno zaokroženem slogu ter se je oziral na vse duševno, literarno in umetniško gibanje naših slovanskih bratov. V dobi svojega štiriletnega urednikovanja je znal pridobiti listu ugled na zunaj. Vrh tega je A. Aškerc izdal sledeča dela: Balade in romance (1890, v drugi izdaji 1903), Lirske in epske poezije (1896), Nove poezije (1900), Tri dramatične studije; Izmajlov, Red sv. Jurja, Tujka (1900), z I. Veselom je izdal „Rusko antologijo“. Ruski pesniki v slovenskih prevodih (1901), uredil je Prešernove poezije (1902), Zlatorog, Pravljica izpod Triglava (1904), Četrty zbornik poezij (1904), Primož Trubar, Zgodovinska epska pesnitev (1905), Mučeniki. Slike iz naše protireformacije (1906), Junaki, Epske pesnitve (1907), Jadranski biseri. Balade in romance slovenskih morskih ribičev (1908), Akropolis in piramide. Poetični sprehodi po orientu (1909), Pesnitve. Peti zbornik 1904—1910. (1910), Poslednji Celjan. Epska pesnitev (1912). Kot ponatise so izšle tele brošure: Izlet v Carigrad. Popotne črtice (1893), Dva izleta na Rusko. Črtice iz popotnega dnevnika (1903), Ali je Primož Trubar upesnitve vreden junak ali ne? (1905). — „Lj. Zvon“ posveti pesniku in mislecu Aškercu daljšo študijo, v kateri se oceni njegovo obsežno literarno delovanje. Slava njegovemu spominu! *X je do James ni - pet: 6/12 1912*

IV. jugoslovanska umetniška razstava v Belgradu. Veliko zanimanje, ki se kaže v Srbiji za to prireditev, da sklepati, kako visoko važnost pripisujejo resno misleči ljudje vplivu umetnosti na samostojni narodni razvoj. Vsak, ki želi z odkritim srcem in normalnimi možgani resničen napredek svojemu narodu, mora priznati, da je umetnost eno najvažnejših sredstev za duševno zблиžanje in medsebojno razumevanje posameznikov, na kateri podlagi je edino mogoč tak kulturni razvoj, ki osigura narodu vsestransko samostojnost.

Dnevi pred otvoritvijo in dan otvoritve so bili za mesto Belgrad res slavnostni dnevi. Kajti priredba ni le skromna privatna akcija nekaterih umetnikov, ampak dobro pripravljeno skupno delo vodilnih krogov in more zato učinkovati tudi na širše mase ljudstva. V razstavljalnem odboru so poleg umetnikov zastopani člani naučnega ministrstva, predstojnik mesta Belgrada in mnogo drugih uglednih oseb, ki ne krasijo priredbe le s svojimi imeni, ampak, ki so se za njeno izvršitev tudi dejansko potrudili. Ker Belgrad do zdaj še nima posebnega poslopja za umetniške razstave, izpraznila se je v ta namen nova gimnazija in se ustavil šolski pouk. Tamošnja šolska oblast je bila namreč mnenja, da so vzpodbujanja, ki jih povzroča umetniška razstava, vsaj tako vplivna na duševno izobrazbo mladine, kakor reden šolski pouk.

Razstava šteje blizu 1000 slikarskih, kiparskih in stavbenih proizvodov. Različnost umetniških in nacionalnih naziranj med jugoslovanskimi umetniki je povzročila, da sedanja razstava ni tako strogo deljena po posameznih jugoslovanskih plemenih, kakor je bila I. jugoslovanska umetniška razstava v Belgradu, in torej ne podaja jasnega pregleda o umetniškem razvoju posameznih narodnostnih skupin. Stremljenje umetnikov ne gre več po narodnostnem deljenju, ampak po umetniški izberi in iz te izvirajočem narodnostnem zблиžanju. Ta program, ker še ni popolnoma jasen in izdelan, je vzrok, da sedanja razstava ne učinkuje posebno enotno in povoljno; zdi se mi pa, da se da na ta način — seveda pod gotovimi predpogoji — ustvariti jugoslovanski umetnosti zanesljiv temelj. Upam, da že prihodnja razstava to jasneje pokaže.

Vladajoči skupini sedanje razstave sta umetniški društvi „Lada“ in „Medulič“, ki vsebujeta pripadnike različnih jugoslovanskih plemen tako, da noben narod ne nastopa v skupni celoti. Tudi Slovenci ne izlagamo kot enotna skupina, kakor je bilo dogovorjeno in sklenjeno. Okoliščine so namreč povzročile, da je pristopilo nekaj umetnikov k „Ladi“, klub „Sava“ pa se je priklopil „Meduliču“. Vsaka teh skupin združuje svoje proizvode pregledno v posebnih oddelkih, medtem ko izlagajo ostali slovenski umetniki, ki ne pripadajo nobenemu društvu, skupno z drugimi neorganiziranimi jugoslovanskimi umetniki. Arhitektura pa, ki tvori svoj samostojni oddelek, je strogo ločena po narodnostih.

Slovesna otvoritev razstave se je vršila dne 27. maja t. l. V uvodnem govoru je razpravljajal predsednik razstavljalnega odbora, naučni minister g. Lj. Jovanovič, z navdušenimi besedami o velikem pomenu umetnosti za samostojni kulturni razvoj naroda in izrekel umetnikom, ki izpolnjujejo tako važno nalogo, najtoplejše zahvalo. Posebno ljubeznjivo in laskavo pa se je izrazil o Slovencih, ki so po svojih umetnikih v prvi vrsti poklicani, da nosijo kulturo med Jugoslovani. Gospod minister bi ne imel neprav, če bi slovenski narod hotel le količkaj podpirati stremljenje svojih kulturnih delavcev! — Ko je še navzoči bulgarski minister prosvete, gosp. Bobčev, izrazil svoje zadoščenje nad srečnim uresničenjem te važne kulturne priredbe, je otvoril Nj. veličanstvo kralj Peter razstavo, nakar je sledil ogled posameznih oddelkov. —

V zvezi z otvoritvijo razstave so se vršile še razne priredbe, ki so imele namen, izkazati umetnikom simpatije srbskega naroda in njegovo veselo zadovoljstvo nad kulturnim dogodkom, ki se je ravnokar izvršil.

O razstavi sami in okoliščinah, ki so ž njo v dotiki, razpravljajam prihodnjič v obširnejšem članku.

R. Jakopič.

Zôgar. V 6. številki „Lj. Zv.“ na strani 317. razlaga gospod ravnatelj licejske knjižnice, Luka Pintar to besedo tako, da jo misli nastalo iz „Sorger“ ali bolj določeno „Straßensorger“.

Usojam se to mnenje popravljati. Dandanes pomenja beseda zôgar to, kar se nemški imenuje „Straßeneinräumer“. On sedaj opravlja čiščenje in posipanje cest, trebljenje jarkov itd. Potrebni gramoz vlada oziroma dežela kupuje od posestnikov gramoznih jam, in ta gramoz privažajo najeti vozniki na cesto, kjer se jeseni ob robu ceste namesti v znanih kupih. Nekdaj pa se je vršilo posipanje cest drugače. Jaz sam sem na svoje oči videl l. 1882. v Bosni kmete, ki so morali izmenice na cesti drobiti debelo kamenje v drobne kosce, da so bili sposobni za posipanje ceste. To delo je bilo še ostanek iz dobe pred l. 1848., ko so kmetje, podložniki graščin, morali izmenice tlako delati na cesti, deloma s privažanjem debelega kamenja, deloma z razdrabljanjem v manjše koščke. Na to delo je hodil pozivat tlačane posebni cestni mož, ki se sedaj imenuje, Straßeneinräumer. Ime mu je bilo nemški „Ansager“. To ime je imel od svojega posla, ki mu je nalagal, da posamezne tlačane pozove o svojem času na dovažanje kamenja ali njega razdrabljanje. Prvi del izposojene besede često v slovenščini odpade: n. pr. gina (l. angina), battara (it. rebaltella), sesin (it. assassino), iblajter (n. Überreiter) itd. Sicer pa ima srednja visoka nemščina tudi besedo „sager“ = Erzähler, der Gedichte hersagt oder vorliest, Schwätzer, Schiedsmann in končno tudi „Angeber“, t. j. človek, ki ovaja, ali pa tudi človek, ki naznanja ljudem javno delo.

R. Perušek.

In zdaj so ga ti spomini samo jezili, ker je spoznal, da je bil takrat neizkušen mladenič in da je bilo vse le nekaka igrača, ki jo hočejo drugi sedaj uresničiti . . .

Stisnil je ustnice in odstopil od okna; nato je razgrnil površnik in legel ter zatisnil oči.

In kmalu je videl zopet pred seboj svojo prekrasno Heleno z labodjim vratom in vročimi ustnicami, ki mu jih je darovala vselej, kadar je bil žalosten ali otožen. Iztegnil je roke, da jo hoče potegniti iz tujine s seboj, nato je zavzdihnil globoko in se obrnil v drugo stran, vlak pa je bežal bliže in bliže proti njegovi domovini.

(Dalje prihodnjič.)

R. Jakopič:

IV. jugoslovanska umetniška razstava v Belgradu.

Zopet enkrat so se ugnezdili jugoslovanski umetniki v onem gostoljubnem kraljevem mestu nad Savo, ki jih je že pred leti tako prisrčno in sijajno sprejelo.

Bilo je leta 1904., za časa kronanja Nj. Veličanstva kralja Petra, ko se je vršila poleg drugih slavnosti tudi otvoritev I. jugoslovanske umetniške razstave. Prvič so se takrat zblížala jugoslovanska plemena v skupnem kulturnem delu, prvič jim je bila tu dana prilika, se med seboj spoznavati in preudarjati, koliko more dati drug drugemu, koliko more pričakovati drug od drugega. Odprli so se jim široki razgledi v bodočnost, ko naj v skupnem prizadevanju vzcve skupna samostojna kultura. To so bili bogati, zlati dnevi, prepojeni z navdušenjem in nadepolno gorečnostjo. Radostno delo, prisrčno sporazumljenje in veselo uživanje je rodilo v marsikom ponosne, zmagovite sanje, ki naj razlivajo po njem moč k vztrajnemu boju za bodočnost. Kajti resničnost je trda ukazovalka, ki zabranjuje popolno izražanje čiste volje, ki izrablja najboljše moči za negativno delo; kar ostane za pozitivno izpolnitev, je le prav malo in mnogo energije in zatajevanja je treba, zadovoljiti se z majhnim in vztrajno polagati skalico na skalico, da se vendar enkrat — morda čez mnogo, mnogo let vzdigne veličastna stavba, katero si sanja duša v svojih svetih urah.

Razstava je bila namenjena v proslavo kronanja kralja Petra. Pa takoj po njeni otvoritvi smo čutili, da so slavnosti kronanja bile le prilika, pospešiti ta kulturni čin jugoslovanskih narodov, da pa bi se isti moral izvršiti prej ali slej iz notranje potrebe, in zato je samoobsebi umevno, da ni moglo ostati pri tej prvi razstavi, ampak da so se že takrat umetniki med seboj sporazumeli v svrhu nadaljevanja takih in enakih umetniških prireditev.

Ta slučajno vprizorjena razstava je torej važen dogodek v jugoslovanski zgodovini umetnosti. Zasluga za njeno izvedbo pa gre srbski omladini, ki je v svrhu uresničenja srečne svoje misli stopila v dotiko z jugoslovanskimi umetniki in s srbsko vlado.

Razstava je bila deljena strogo po narodnostih v štiri glavne oddelke in je pregledno in odkrito kazala umetniško površje in značaj posameznih jugoslovanskih plemen z vsemi njih slabostmi in vrlinami. Kaj naj rečem o njenem splošnem učinku? — Začudenje, razočaranje in presenečenje! — Mnogo evropskega blaga in le malo narodnega duha, več kot treba tuje priučene civilizacije in le malo duševne globokosti. V pusti povprečnosti tuintam raztresena, pa od nje vendar ne zadušena in izbrisana nekatera dela zavednih, po samostojnosti borečih se umetniških individualitet. In te umetniške potence so bile poroštvo za bodočnost in so upravičevale navdušena upanja, ki so ozarjala to I. jugoslovansko umetniško razstavo. —

Začetek je bil torej storjen, nadaljevanje je bilo naravna posledica. Že čez dve leti se je otvorila II. jugoslovanska umetniška razstava v Sofiji. Za njeno izvedbo je poskrbela med tem časom ustanovljena jugoslovanska umetniška zveza „Lada“, ki je pozneje priredila tudi III. jugoslovansko umetniško razstavo v Zagrebu. Še odločnejše, kakor na prvi, pojavilo se je zavedno stremljenje posameznikov na sofijski razstavi, medtem ko je bil uspeh III. jugosl. um. razstave v Zagrebu precej neznaten. Manjkalo ji je tistih moči, ki so nepogrešljive za uspešen razvoj jugoslovaške umetnosti.

Spominjam se na tem mestu še ene razstave — brez številke. — Vršila se je v Belgradu takoj po zaključku sofijske. Bila je tudi umetniška — izbrano umetniška, tudi je kazala odločno svoj jugoslovanski značaj, ampak ta razstava ni bila oficijelna stvar: priredili so jo nekateri umetniki — sicer umetniki, katerih imena se imenujejo na prvih mestih, kadar se govori o jugoslovanski umetnosti, pa vendar le samo — umetniki. Zato je propadla in se je izbrisala iz jugoslovanskega spomina, kakor se dandanes izbriše vse, kar izvira iz enostavnih in jasnih nagibov. Omenjam to razstavo le radi

tega, ker mi, primerjajoč jo z drugimi jugoslovanskimi razstavami, žalostno priča, kako neobčutljiva je masa za čisto umetnost in kako malo razumeva visoke namene, katerim umetnost v resnici služi. O teh namenih sem že večkrat govoril in tudi v bodoče ne bom opustil izražati svojih misli o tem predmetu. Ti nameni pa so identični z najvišjimi cilji, po katerih naj človeštvo stremi, da izpolnjuje svoj naravni poklic, in kakor je dolžnost posameznikov, vedno delati na to, da se zavest o teh ciljnih vcepi v človeško družbo, ravno tako potrebno je skrbeti, da se udomačijo sredstva, ki vodijo do njih. In eno najvažnejših sredstev je umetnost — se ve le tedaj, kadar se javlja povsem čisto in brez postranskih namenov. —

Res, daleč smo prijadrali tekom tisočletij, odkar obstoji človeštvo! Skoraj je osvojena že vsa zemlja, omrežena je s tisočeriimi prometnimi nitmi, zaslužnjene so naravne sile in tisočere iznajdbe so nam na razpolago, da služijo naši udobnosti in našim potrebam po nagizdi. Poleg tega pa je duh človeštva v posameznikih raziskoval najgloblje skrivnosti in resnica in notranja svoboda je že v marsikaterem izvoljencu slavila sijajne zmage; vendar pa še nismo tako daleč, da bi se povzpela množica do čistega spoznanja človeške dostojnosti in človeške dolžnosti. Ravno iznajdbe, na katere je naše XX. stoletje tako ponosno, oziroma njih zloraba, so dovedle družbo do najstrastnejšega negovanja svojih telesnih potreb na škodo duševnih in sicer v takem obsegu, da teh skoraj več ne občuti. Zato so tudi umetniške priredbe kot take le nekaterim duševni vir, iz katerega črpajo z veselim, hrepenečim srcem. Tako pa vendar ne sme vedno ostati! Pridobitki človeškega duha so namenjeni vsemu človeštvu, in jako slabo znamenje bi bilo za kulturo dvajsetega stoletja, ki stoji na eni strani tako visoko, da hoče seči do zvezd, ako bi bila ista kultura na drugi strani tako slabotna, da bi ne mogla dati vsem v last enega najžlahtnejših cvetov človeškega duha. Ta cilj leži sicer še v daljavi in je v sedanjih razmerah dosegljiv samo po ovinkih, ki jih pa moramo odobravati, če se nočemo odpovedati konečnemu uspehu. Zato je tudi dopustljivo, celo razumno in pedagogično, če se obdajajo take umetniške priredbe z nekim zunanjim sijajem, ki nikdar ne zgreše svojega vtiska na množico. Da se pri tem ne pozabi pravi namen takih prireditev, zato morajo skrbeti umetniki.

(Konec prihodnjič.)

a konca mi bilo.
1912

